

Afşin Ovasında Eski Çağ Yapısı Süt Pişiren Kalesi

– yazıcı · 03 Ağustos 2017

AFŞİN OVASINDA ESKİ ÇAĞ YAPISI SÜT PİŞİREN KALESİ

Afşin Şehrimizin Kalelerinden biri olan Halk arasında “Süt Pişiren Kalesi adı ile bilinen” Afşin’in Dokuztay Mahallesi sınırları içerisinde bulunan yapının, tarihçesine katkıda bulunmak bu çalışmanın amacıdır. Afşin Şehrimizin Dokuztay Mahallesi 6 Km Kuzey doğusundadır. Hurman kalesine 10 Km yaklaşık mesafede yüksek düz bir ovada yer almaktadır. Afşin ovasının sınırları içerisinde bulunan yapının, tarihçesine katkıda bulunarak tarihi eserlerimizi tanıtarak koruma altına aldığımız bir araştırmacı tarihçi yazar olarak görevimdir. Araştırmacılar, yapının tarihlendirilmesi ne yönelik hiç bir kitabe verisi bulunmadığı için, onun bir eski çağ eseri olduğu konusunda hemfikirlerdir. Yapı hakkında kısıtlı bilgi ihtiva eden kaynaklar, Afşin-Efsus ovasında bulunan Eski Çağ yapısı Kaleler 1-Hurman-Rumman (Marabuz) Kalesi.2-Efsus-Afşin Kalesi,3-Afşin İkiz Tepe Kalesi.4-Afşin-Emirilyas Köyü Kalesi.5-Afşin-Tilafşin (Hüyük) Kalesi.6-Afşin –Arıtış (Hunu) Kalesi.7-Afşin –Karagöz köyü Lale Tepe Kalesi.8-Afşin-Söğütderesi-Yastık Kale,9-Afşin-Mehre (Ortaklı) köyü Kalesi.10-Afşin-Kabağağ köyü kalesi 11-Afşin Söğütderesi-kütük(Kötü),12- Afşin Süt Pişiren Kalesi,Afşin-Efsus Kalesi, Afşin Höyük Mahallesi Kalesi de bölgenin önemli kalelerinden biridir. Bilindiği gibi, kaleler genellikle yol kavşağı, önemli bir güzergâh üzerinde anayol, geçit, dağlar arasında boğaz, vb. yerlerde arazinin doğal özelliklerini de kullanarak inşa edilmişlerdir. Efsus-Afşin ovasına olan hâkim topoğrafik konumu ile bu tanıma uyan Afşin Dağlıca – Marabuz Mahallesi bulunan Hurman Kalesi ve Afşin Kerevin-Dokuztay Mahallesi bulunan Süt Pişiren Kaleleri aynı zamanda tarihte çok önemli bir yol kavşağını da kontrol etmektedir. Tarihçe Birçok Savaşlar Afşin Hurman Kalesi Önünde Vuku bulmuştur. Makedonya Kralı Büyük İskenderin Komutanlarından Antiğon yaralandığında her şeyinizi feda edin sakın Hurman Kalesine düşürmeyin demiştir. Kendi adına Afşin-Efsus Şehrinde Para bastırmıştır.(Başlangıçtan Kurtuluş Harbine Kadar Maraş Tarihi Doç. Dr. İlyas Gökhan Kahramanmaraş, 2011) (Elbistan ovasında bir Ortaçağ yapısı: Kız Kalesi Tarih-Coğrafya 3 Temmuz 2014 Can Akgüç)

Eskiçağ ‘da bu bölgenin en meşhur ve büyük şehri, bugün Afşin adı ile tesis edilen ilçenin merkezinde hala harabeleri bulunan Arabissos (Efsûs-Afşin) şehri idi. Günümüzde aynı isim ile tanıdığımız Izgın isimli yerleşim yeri de, o dönemin başka önemli bir kenti idi. Göksun sonrası Elbistan ovasında, Afşin-Izgın istikametinde ilerleyen eski yol Izgın sonrası güneye ilerlemekte ve yine Kız kalesine ulaşmaktaydı. Belki de bu yol, Efsûs (Afşin) şehrinin 951 yılında Hamdânî Emiri Sayf al-Davla tarafından tahrip edilmesinin akabinde önemini yitirmiş olabilir. Kuruluş tarihinin Hititlere kadar (M.Ö.4000) yıllara uzanan Afşin çevresinin M.Ö. 750 yıllarından itibaren Asur egemenliğine girdiği bilinmektedir. M.Ö. 546 tarihinde Perslerin (İranlılar), daha sonra M.Ö.333 tarihinde ise Makedonyalıların egemenliğine giren yöre, Roma çağında canlı bir ticaret merkezi olmuştur. Tarihte Afşin’imizin geçmişine baktığımız zaman birçok

uygarlıklara beşiklik yaptığını görürüz. Afşin'imizin Tarihteki isimleri Hititler döneminde Arpasus, Asurlular ve Romalılar döneminde Arabissos. Bizanslılar döneminde Aramisos, İslam Kaynaklarında Efsus'tur. Namı diyar Meşhur Afşin (Efsus) Şehri Selçuklular tarafından fethedilmiştir. Selçuklular ve Osmanlılar döneminde resmi ismi Efsus yöresel ismi Yarpuz olmuştur. Selçuklular döneminde Efsus sancağı bölgesi olarak önemli yerleşim yerlerinden biriydi. Afşin, Roma İmparatorluğunun yıkılmasından sonra, Bizans toprakları haline gelmiş ve bölgede zaman zaman Araplar hâkim olmuşlardır. 1071 tarihinde Malazgirt zaferi ile Anadolu'da yerleşmeye başlayan Oğuz Türker'inin bölgeye yönelen kolu, Afşin Bey komutasında, Bizans egemenliğine son vererek, bölgede Selçuklu egemenliğini tesis etmişlerdir. Dulkadir Beyliği'nden sonra 1522 tarihinden itibaren Osmanlı egemenliğine giren Afşin, 2.8.1944 gün ve 4642 sayılı kanunla 1944 yılında ilçe merkezi olmuştur. Afşin bölgesi tarih boyunca pek çok milletin hâkimiyet sürdüğü ve medeniyet oluşturduğu bir bölgedir. Bölgede Asur Kolani Çağ, Hitit (Eti), Makedonya, Roma, Bizans, Müslüman Araplar, Selçuklular, Haçlılar, Dulkadiriler ve Osmanlılar gibi devletler hakimiyet sürmüşlerdir.637 Yılında Müslümanlar Maraş ve Afşin bölgesini fethettiler. Halk arasında "Süt pişiren Kalesi " adı ile bilinen, Afşin'in Dokuztay Mahallesi'nin 6 Km Kuzey doğusundadır. Hurman kalesine 10 Km yaklaşık mesafede yer almaktadır. Afşin ovasında bulunan Eski Çağ süt pişiren kalesine ulaşım oldukça zordur. Afşin Hurman kalesinde olduğu gibi bu kalenin de Roma-Bizans dönemine ait olduğu çevresinde bulunan tarihi yazıtlardan ve kayıtlardan öğrenmekteyiz. Süt pişiren kalesi ile hurman kalesi arasında tarihi kanallar bulunmaktadır. Yaylalarda yayılan hayvanlardan sağılan sütler bu kalede toplanarak pişirilip hiç soğutulmadan hurman kalesinde bulunan askerlere süt gönderildiğinden bu kaleye bundan dolayı sütpişiren kalesi denilmiştir. Afşin'imizin Hurman nehrinin kenarında Dokuztay mahallesinde ipek baharat yolunun geçtiği önemli boğazın üzerinde inşa edilmiştir. Araştırmacılar, yapının tarihlendirilmesi ne yönelik hiç bir kitabe verisi bulunmadığı için, onun bir Eski çağ eseri olduğu konusunda hemfikirler. Yapı hakkında kısıtlı bilgi ihtiva eden kaynaklar, Afşin havalisinde bulunan Hurman ve diğer Afşin ovası kaleleri gibi onun da bölgenin bir tarihi kalesi olduğunu bilinmektedir. Afşin ovasında bulunan Kaleler ve Hisarlar hakkında tarihi kaynaklar Afşin ovasının tarihi hakkında bize önemli bilgiler vermektedir. Bilindiği gibi, kaleler genellikle yol kavşağı, önemli bir güzergâh üzerinde anayol, geçit, dağlar arasında boğaz, vb. yerlerde arazinin doğal özelliklerini de kullanarak inşa edilmişlerdir. Afşin-Efsus ovasına olan hâkim topoğrafik konumu ile bu tanıma uyan Afşin'imizde bulunan kalelerimiz Afşin ovasının ipek ve baharat yolları ile önemli askeri yol güzergahlarını da göstermektedir. Eskiçağ 'da bu bölgenin en meşhur ve büyük şehri, bugün Afşin adı ile tesis edilen ilçenin merkezinde hala harabeleri bulunan Arabissos (Efsûs-Afşin) şehri idi. Afşin'dir. Bu yörenin ilk çağ ile orta çağın ilk yarısında en büyük şehri Afşin idi. Şehrin en eski adı Arabissos'tur. Selçuklu kaynaklarında EfsûsEfsus) olarak geçmektedir. Afşin bölgesinin tarihi ilk çağlara kadar uzanmaktadır. Afşin Ovasının tarihi ve iskân tarihi bakımından önemi üzerinde daima durulmuştur. M.Ö. 4000 itibaren iskân edilmiş olduğunu gösteren Hüyüklerin(Höyük) sayısı az değildir. Bu Hüyükler herhangi bir yapıdan çok belli başlı sitelerin yıkıntıları üzerinde öbeklendiğini gösterir..Afşin Ovası eski çağlardan intikal eden tarihi şehirlerin enkazı ile höyükler ve Tümülüslerle doludur. Afşin'de bulunan höyüklerin inceleme raporuna göre M.Ö.4000 yıla tarihlenen Post-Hitit (Ön Hitit) devrinden başlayarak zamanımıza kadar gelmiş olan bu höyükler, Afşin-Efsus Tarihinin birer sessiz

şahitleridir. Efsus-Afşin Bölgesinin Höyükleri: Kara- Elbistan (yani eski Elbistan), İzkaftil (İğde) Kara-Öyük (Karahüyük),Çavlı-Han (Çoğulhan),Tel-Afşin-Tıl-Afşin (höyükli),Til (Akbayır), Yarbus-Yarpuz-Efsus (Afşin), Hunu (Aritaş) Lorşun (Altunelma), Tantarıs (Tanır), Evzaniye (Ozanöyük-Doğan), Karagöz Köyü TedevinHöyük,Karagöz köyü Çebikçilhöyüğü,Karagöz köyü Vezir höyüğü, (Aristıl-Bakraç), Kaşanlı, Malap (Bakış), Sevdilli, kabağağaç ve Celeği (Ekinözü), Afşin Emirli Köyü Karaya dağı höyüğü, Afşin Alimpınar Köyü Höyüğü, Afşin Fidanlığı Atlas Höyüğü, Afşin atlas suyu Höyüğü, Afşin Deveboynu Köyü.Afşin Emirilyas köyü Höyüğü, Afşin Çobanbeyli höyüğü, Altaş Höyük, Kuşkayası Köyü, Türksevin köyü Höyüğü, Kızilhöyük, Afşin Çöte Höyüğü, Afşin Maravuz(Dağlıca)Maragos Höyüğü bulunmaktadır. Bütün bu bilgilerden anlaşılacağı gibi Afşin'in yakın çevresinde ve kent merkezinde bulunan tarihi kanıtlar, Türklerden önce de buranın çok önemli bir yerleşme merkezi olduğunu göstermektedir. Bu bilgilerden sonra şehrin kuruluş yerinin kale ve çevresi olduğu kesinlik kazanmaktadır. Halen çevresi eski evlerle kuşatılmış bir tepe üzerinde yer alan kale kuruluşundan bu güne kadar yerleşim yeri olarak kalmıştır. Şehrin kuruluş yeri olarak buranın seçilmesinin nedenleri arasında doğal korunma sebebiyle savunmanın kolay olması, yakınında dini kurumların varlığı önemli rol oynamaktadır. Örneğin Eshabü'l Kehf gibi kutsal bir yerin kentin yakınında bulunması ve buraya giden tek yolun Afşin üzerinden geçmesi, kutsal yerleri ziyarete gelenlerin bir kısmının Afşin'de konaklaması, doğudan batıya giden yol üzerinde bulunması, Afşin'in ilk Çağda önemli bir yerleşme merkezi olmasını sağlamıştır. Ayrıca Anadolu'da ilk tarım Efsus-Afşin şehrimizde yapılmıştır. Çok eski zamanlarda Afşin ovası birçok medeniyetlere beşiklik yapmıştır. Ayrıca ilk çağlarda ipek yolunun da buradan geçtiği çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Afşin-Efsus ovasında bulunan kalelerden sadece günümüze kadar gelen eski çağ kaleleri 1-Hurman (Marabuz) Kalesi, 2-İkiz Tepe Kalesi,3- Lâle Tepe Kalesi,4- Süt pişiren Kalesi,5- Yastık Kale,6Afşin-Efsus Kalesi,7-Afşin Höyükli Mahallesi Kalesi (Prof Dr. Mehmet ÖZKARCI Kültür varlıkları Envanteri) 1324 Yılı Halep Vilayet salnameleri ve Afşin'e ait çeşitli Makaleler.)(Prof. Dr. İsmail Kılıç KÖKTEN Afşin Hakkında Genel Bilgi)(Doç. Dr. İlyas GÖKHAN Başlangıçtan Kurtuluş Harbine Kadar Maraş Tarihi Kahramanmaraş 2011) (Elbistan ovasında bir Ortaçağ yapısı: Kız Kalesi Tarih-Coğrafya 3 Temmuz 2014 Can Akgüç)

ARAŞTIRMACI YAZAR

MUSTAFA KÖŞ

AFŞİN KENT KONSEYİ TARİHİ ARAŞTIRMALAR BÖLÜM BAŞKANI